

MELETEMATA QUÆDAM PHILOSOPHICA

DE

*Prima Cultus Divini Origine
& Ratione,*

Quæ

Conf. Ampl. Facult. Philos. in Reg. Acad. Aboënsi,

PRÆSIDE

Mag. GUSTAVO GADOLIN,

Lingg. Orient. & Gr. Prof. Reg. & Ord.

PRO GRADU

Publico examini subjicit

GABRIEL ELMGREV,

Slip. Segercr. Aboënsis.

In Auditorio Majori d. 17 Jun. A. 1801,

Horis a. m. solitis.

ABOÆ,

In Officina FRENCKELLIANA,

(9)

GULD- och SILFVER- ARBETAREN,
HÖGAKTADE
Herr ANDERS TÖRNQUIST,
samt
VÄLÄDLA
Fru CATHAR. TÖRNQUIST,
född SEVON.

*M*ed innerlig tilsredsställelse myttjar jag detta tilfälle, at offenteligen betyga Eder min hjerteliga erkänsla och flora förbindelse, samt härmmed afläggja min skyldiga tackrägelse för den utmärkta godhet och vänskap, som jag i Edert hedervärda Hus åtnjutit. En liflig hugkomst af Edra Välgerningar skall altid göra Edert minne för mig dyrbart; och så länge jag lever, skall jag stådse anropa den Högste, at Han med sin Nåd och Välsignelse täckes utbreda lugn och fällhet öfver Eder aktningsvärda ålderdom.

Med fullkomlig högaktnings har äran förblifva
EDER

ödmjuke tjjenare
GABRIEL ELMGREN.

§. I.

Notionem Dei in infantia generis nostri, ei similimam, quæ in hodiernis gentibus barbaris & incultis deprehenditur, valde rudem & a nostri temporis subtilitate alienam, immo remotissimam fuisse, omnis fere antiquitatis historia abunde testatur. In via vero, qua ad notionem illam, diu informem ac indigestam, mortales pervenerint, philosophice indaganda, ad eorum analogiam, quæ facta observare licet in aliis cognitionis humanæ generibus, plurimis casui fortuito, omnibus sensuum usui & indicio, originem suam debentibus, singulis initio exiguis, pedetentim post peracta secula ad fastigii sui culmen evectis, haud male respicere solent eruditii a). Nam Dei scientiam hominibus in ipsa eorum creatione immediate inditam philosophia ignorat. Quodsi non ignorare putetur, veriorem tamen illam Numinis notitiam cito, saltem apud plerasque gentes, ferme evanuisse, concedatur necesse est; cuius igitur pereuntis

A

tis

---

a) Philosophiae limitibus nosmet contineri d' bere, & hanc igitur quæsitionem nostram argumentis theologicis jam non esse illustrandam, vix est ut moneamus.

tis & sere nullius factæ in locum succedens, quomodo extiterit manca illa & depravata, sensim demum aucta & emendata, vix aliter quæritur, ac quomodo hæc eadem sit sensuum & contemplationis ope primum exorta, dein paullatim exculta & amplificata.

Quare haud improbabilis eorum est sententia, qui Dei notionem, ex admiratione rerum, sensus acriter percellentium, stuporeque & horrore ex his visis ac perceptis oriundo, primum enasci potuisse existimant. Hominibus nimirum in antiquissima ruditate constitutis, caussas ab effectibus vix discernentibus, & naturam hinc aliquam a phænomenis sejunctam & diversam ægre cogitantibus, res physicæ quævis, quas varie immutari, & jam hanc, jam illam veluti formam induere, jam adesse, jam conspectum veluti fugere deprehenderent, vita & agendi libera fere potestate instructæ videbantur. His igitur sensus vehementer afficientibus & commoventibus, eoque majorem & graviorem admirationem aut timorem excitantibus, quo magis essent insolitæ, aut quo majorem utilitatem vel noxam ipsis adferre putarentur, inesse divinum quid, anima viribusque efficiendi præeditum, facile opinati sunt mortales vetustissimi. In primis vero quæ maximum hominibus terrorem incutere solent, fulgura v. gr. & tonitrua, terræ motus, &c. idonea fuisse ad excitandam divinitatis aliquam notionem videntur. Unde igitur patet, quo jure statui possit, *primos in orbe Deos timorem fecisse.*

Porro,

Porro, mirari ut solet vulgus res, nondum aut ratus auditas vel oculis obversatas, quarumque cum aliis nexus perspicere non valet, canæ etiam vetustati, longiore experientia & certiore cognitione substitæ, τὸ Θεῖον valde multiplex & varium vastissimique ambitus fuit, paullatim demum pro crescente rerum scientia coarctatus & ad pauciora pertinens. Complectebatur vero idem antiquissimis temporibus quicquid insuetum, saltem non ubique obvium, aut quadantenus singulare, non modo in eventibus naturæ & rerum universo cerneretur, sed & in ipsis hominibus fieret & obtineret. Θεῖον quid igitur inesse putabatur meteoris variis, umbrosis lucis & nemoribus, flaviis aqua abundantibus, celsis montibus, lacubus & immenso mari, cet., pariterque insignioribus corporis viribus, artibus, manuum operibus, virtutibus quibusvis, præsertim animi magnitudini (seu quæ fere potius ferocia dici merebatur), sapientiæ, calliditati, mentis affectionibus & commotionibus, consiliis & decretis, tam sapientioribus, quam ad exitium ducentibus, inprimis repentinis, & factis denique & gestis, ita comparatis, ut præ vulgaris vitæ actionibus aliqua ratione eminenterent. Cujus rei innumera omnino exempla e veterum scriptis quisque facile colliget.

Non igitur mirum hac via homines in polytheismum incidisse. Nam varia illa phænomena, ab ipsis observata, prodere videbantur varias & haud

raro inter se fere pugnantes naturas. Quæ omnia ad unam communem causam referre, atque sic unitatem Dei detegere, eo difficulter non esse non potuit verutissimæ aetati, quo ægrius mens humana vel hodie consilii, quod creando & regendo rerum universo promotum voluit vultque Deus Optimus Maximus, unitatem accurate in omnibus perspicere valeat.

§. II.

Ubi notio Dei ex rerum admiratione & stupore originem nacta fortassis fuit, ibi etiam ex iisdem vehementioribus animi commotionibus cultus initia, si placet, repeti possunt. Primus igitur (si modo is eo nomine dignus habendus sit) cultus absolvebatur gesib[us] illis naturalibus, qui sensibus, in primis rudiorum populorum, vehementer percussis respondere solent, quales sunt v. gr. qui in barbaris tormentorum explosione attonitis conspicuntur. Verum hunc cultum ab eo, quem nos dicimus, qui ratione quadam niti debet, valde abhorrere, manifestum est.

Posita vero Deorum existentia, ad eorum naturam investigandam & definiendam ascendens mortaliū mens, plerumque hominum suæ aetatis similes & quoad faciem atque formam & quoad ingenii indolem moresque sibi eos fixit, attamen his praestantes, tam specie quam viribus & physicis & animi. Diis igitur tributa sunt humana omnia, nec modo quæ animæ, sed & quæ corporis essent, eosque quæque gens suis de honesto, decoro, utili, justo, sensis, sua ingenii cultura, & suis moribus adornavit,

vit, iisque laudibus instruxit, quas ipsa maximo in honore & pretio haberet. Hinc in Deos quadrare non alienum a vero visum est indigentiam & usum eorum, quae ad vitam sustentandam pertinerent, delectationem ex cibo potuque, animi commotiones, etiam quae vel in hominibus (e nostro quidem judicio) sunt turpiores, ut iram, odium, ambitionem, invidiam &c, studia dein varia, & libidinem, atque actiones, tum honestas & laudandas, tum vituperandas, verbo, omnia quaecunque in mortalibus obtinere & fieri observarentur. Ex qua igitur prisco rum hominum de Diis norione plurima etiam antiquorum scriptorum loca sunt illustranda.

§. III.

Notioni vero, quam de natura & indole Deorum conceperat antiquitas, conformis erat & ratio, quae illam ad eos colendos primum impulit, & ipse eos colendi vetustissimus modus. Vir uti quidem, quam dicimus, & veræ pietati alendæ & augendæ eam deos veneratione & cultu prosequendo studuisse, vix ac ne vix quidem credibile est. Quin ex alio fundamento sere non deduxisse ea videtur officium, quod sibi injunctum judicavit, diis obsequii & honoris praestandi, quam ex superioribus eorum viribus. Nempe ut principatus hominum fortitudine plerumque & opibus nitebatur, ita deorum etiam imperium in primis ex potentia eorum excellentiore pendere censebatur. Metus igitur ne illi nocerent, saltem ne tutelam denegarent, & spes bonorum impe-

trandorum, maxime coëgisse videtur hominum antiquissimum genus ad eos colendos. Grati quoque animi significandi causa sacra saepe instituta & peracta fuille, & per se fas est credere, & historia satiis comprobat; quamvis e sacrificiorum vario genere eucharistica illa antiquissima esse, vix affirmare potius quam negare audeamus, ubi non auctoritati, sed conjecturæ e rei ratione ductæ, nobis sit fidendum.

His accessit alia ratio, ad sacra Diis facienda fortiter haud raro vetustos homines permovens, opinio scilicet de Numinibus cujusque terræ tutelaribus, quæ & peregrini & indigenæ revereri deberent. Nimirum loca ea veluti propria & peculiaria Deo cuique habebantur, in quibus ei pietatis officia assidue præstarentur. In hisce igitur vires suas in primis eum exseruisse opinabantur; horum incolæ suam felicitatem se ei debere læti fatebantur; in his sine ejus præsidio prosperitas & salus nemini hominum cedere putabatur b). Unde & explicandus est vehemens ille & vesanus Israëlitarum ad colendos Cananæorum deos, intra quorum scilicet fines & pomoeria versarentur, nisus.

Deos igitur, in primis vel eorum favoris parandi, vel iræ avertendæ ergo, sacro venerationis & pietatis ritu exceptura cana vetustas, horum desideriis

b) Cfr. v. c. *HOM. II. I: 38 sqq. GENES. XXVIII: 16. II REG. XVII: 24 sqq. & XVIII: 32 sqq.*

riis videbat sibi esse obtemperandum, & eapropter
in voluptate iis concilianda, quam iplis maximam
& carissimam esse exissimaret, suam omnem operam
& studium collocare se debere censeba. Hinc ho-
noris & gloriæ cupidini, qua Deos, quorum scilicet
imaginem ad instar præstantium sibi formaverat he-
roum suorum, maxime duci credebat, summa cura
sibi satisfaciendum putabat. Unde iis idem, qui prin-
cipibus etiam, honor habitus. Munera igitur varii
generis (*γεράτα, δωρα, τιμων, γραβίτης*) diis oblata, ad
imitationem eorum, quæ hominibus, imprimis digni-
tate quadam & fama conspiens & celeribus, atque
iis, quorum in se imperium quis agnosceret, & in
salutationibus c), & veluti tributorum loco d), dari
folebant; quibus copiose & frequenter acceptis ma-
gnopere plerumque dii delectabantur e). Gratis ve-
ro iidem vix quidquam facere putabantur; unde fæ-
pissime valde irati ob cultum sibi non datum finge-
bantur. Hinc igitur votorum f) origo derivanda.
Hinc in precibus g) quoque homines eorum mentio-
nem

c) 1 SAM. IX: 7. II REG. V: 15.

d) JUDIC. VIII: 5 — 9, 16, 17.

e) Amor igitur exanim & favore cultores suos amplexi. Cfr. HOM. II. IV: 46 *sqq.*

f) Quæ cum precibus ut fæpissime conjuncta erant, ita
ευχῆς vocabulo utraque vis competit, & vota & preces
designans.

g) Cfr. v. gr. eæ quas Apollini Chryses fudit HOM. II. Ix
39 *sqq.*

nem crebro fecerunt, quæ diis dedissent & præstis-
tissent, inde sibi veluti jus quoddam favoris impe-
trandi tribuentes.

§. IV.

Materiam vero facrorum munerum quod attinet, ea varia quidem sunt, & plerumque, quod gens quæque optimum duxit, id diis eadem obtulit. Cibi i-
gitur & potus varia genera (quæ scilicet ut suæ i-
psorum vitæ beandæ maxime inserviebant, ita ea &
diis gratissima esse opinabantur), atque ex his quidem
quicquid præstantissimum & hominibus acceptissimum
(unde primitiarum sacrindarum ratio explicanda) es-
set, iis præcipue consecrarent & libarunt. Glandes
hinc forsitan primo, dein hordeum h) (qui usus diu-
mansit), tum animalia integra, sine labe, adolescen-
tia, indomita i), diis oblata; spolia etiam & alia ar-
densa sacra, quin homines etiam, præsertim bel-
lo capti, sacro ritu apud plurimas gentes mactati,
partim animi ob victoriam partam vel bona quævis
collata grati & pii testificandi, partim ardentis studii
in defendenda deorum veluti causa prodendi ergo.

§. V.

Porro loca, in quibus sacra peragerentur, ante tem-
pla ædificata fuere in primis montes & colles, cœlis,
immortalium habitaculo k) propiores, & generatim
quæ-

h) οὐλαι, Κατ.

i) HOM. Odyss. III: 382 sqq. NUM. XIX: 2.

k) Elementorum videlicet præcipuae sedi.

quæcunque ob varias cauñas divina haberentur, e. c.
 ubi arbores magnæ procrescerent, ubi aquæ fontes,
 quacunque ratione insignes, promanarent, atque in qui-
 bus apparuisse vel prodigia edidisse (h. vero e. versari)
 dii putarentur ¹⁾). In his jam sternebatur deo mensa (a-
 ra); cui munera sacra imposita plerumque cremaban-
 tur: quæ in fumum versa, versus cœlum ascendebant,
 ad deum igitur pertingentia. Nidor vero (*κυστη*), cui
 post peracta sacra, ex hominum sese mutuo invisen-
 tium more, suffitus haud raro accessit, deo, naribus ve-
 luti hauriendus, valde svavis esse credebatur m); repro-
 batus vero idem sa pissime (h. e. non æthera ingressus,
 sed vento per terram dissipatus), mali erat ominis.

§. VI.

In honorem deorum etiam convivia sacra para-
 ta fuisse, exemplo non uno docemur. Erat vero
 in epulis celebrandis vetustatis summa voluptas si-
 ta; unde convivia pro maximis gaudiis in Sacro
 Codice saepe ponuntur n). His vero sacro ritu insti-
 tutis interesse putabantur dii o), quippe qui & ipsi
 inter se convivia instruere & inire fingerentur. In
 quibus igitur celebrandis, diis suæ cibi & potus por-
 tiones datae, optimæ, eximiæ (adeps v. c. & femora),
 magnæ, quibus scilicet mos juberet principes etiam &
 heroas excipere p). Quam quidem rationem deos

B

vene-

1) Cfr. *GENES. XXVIII: 17, 18.*m) *GENES. VIII: 21.* n) *PROV. XV: 15.*o) Vid. v. gr. *HOM. II. I: 423 sqq.*p) *HOM. II. IV: 248 sqq. VII: 312. VIII: 161 sqq. XII:*
310 sqq. GENES. XLIII, 34.

venerandi primitus fuisse symbolicam, compositam videlicet ad animalium venerationis sensu plenum exprimendum, si quis contendere velit, ei neque nos valde adversabimur; externi tamen hujus cultus eam notionem crassiori vulgo mature acceptam & probatam est, qua sacrificia vera re in usum deorum cedere idem opinaretur, nemo negabit. Unde sacerdotum multiplex multoties fratre orata, quod vel historia Belis Babylonici testatur & illustrat.

§. VII.

Ritus alii vetustatis ad cultum Divinum pertinentes, possunt pariter ex iis quae inter homines observabantur, illustrari. Nefas igitur v. c. fuit sacra adire illotis manibus aut vestibus. Huc pertinent quoque variæ illæ & sollicite actæ lustrationes, tam apud ethnicos quam apud Israëlitas q). Ad ejusmodi ritus referri etiam quodammodo possunt signa quedam externa summæ erga deos reverentie, eadem scil. cum illis, quibus in vita communii mos erat homines superioris conditionis ac dignitatis excipere & prosequi. Sic Orientis præfertim populi solebant & solent observantiam in principes & magistratum suam significaturi, ad pedes ipsorum, capite inclinato flexisque genibus, se prosternere (*προσκυνεω, תִּתְחַשֵּׁה*), manus sursum tollere, & qui alii sint ejusdem generis gestu naturales, pluribus communes gentibus (r). Quibus vero jam diligentius expouendis immorari nos vetat modicæ rei familiaris habenda ratio.

q) Vid. *HOM. II. I: 313. VI: 268. IX: 177 sqq. XXIV: 294 sqq. ODYSS. IV: 759 sqq.* Cfr. *Leges Mosaicae in Levitico.*

r) Cfr. *Lectione apprime digna Dissertatio Col. GE. ALEX. RUPERTI, inscripta Einige Bemerkungen über die Verehrung der Gottheit in den ältesten Zeiten, inserta Repertorii Henkiani Vol. I. Seff. L.*